

V dňoch 23. až 25. mája 2011 sa na Slovensku uskutoční Návšteva na najvyššej úrovni na tému prínos Štrukturálnych fondov k začleneniu rómskych komunít. Ide o jedno z najvýznamnejších podujatí zameraných na rómsku problematiku, ktoré sa u nás v posledných rokoch konalo. Zúčastnia sa na ňom európski komisári pre regionálnu politiku a pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie. Na konferenciách v Bratislave a Košiciach okrem iných vystúpi aj predsedníčka vlády, minister školstva a minister práce, ako aj mnohí ďalší vysokí predstavitelia verejnej správy. Pri tejto príležitosti sme sa rozhodli pripraviť výzvu vláde, v ktorej ju žiadame, aby pravdivo pomenovala situáciu v čerpaní eurofondov v prospech rómskych komunít.

Za poskytnutie informácií pri príprave tejto výzvy ďakujeme Kláre Orgovánovej z Rómskeho inštitútu a Mirke Hapalovej z organizácie Človek v tísi, ako aj niekoľkým predstaviteľom štátnej správy a samosprávy. Ak chcete výzvu podporiť, pošlite nám e-mail na laco@nadaciams.sk.

Hlavné nedostatky v implementácii Horizontálnej priority Marginalizované rómske komunity

- Nejasnosti ohľadom skutočného objemu finančných prostriedkov vyčlenených na horizontálnu prioritu.
- Slabá koordinácia zo strany Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity a nedostatočná súčinnosť ostatných ministerstiev.
- Značný časový sklz v minulých rokoch a meškanie výziev v súčasnosti.
- Časté zmeny pravidiel v priebehu implementácie, vrátane pozastavenia či zrušenia výziev.
- Sporné politické rozhodnutia ako napríklad započítanie iných projektov v Regionálnom operačnom programe alebo presun prostriedkov na národný projekt v operačnom programe Zamestnanosť a sociálna inklúzia.
- Nízka kvalita niektorých lokálnych stratégií komplexného prístupu, ako aj pochybnosti o skutočnom účele niektorých projektov.
- Nejasná metodológia hodnotenia dopadov projektov na marginalizované rómske komunity.
- Zlá komunikácia s ďalšími aktérmi ako samosprávy, rómske komunity a mimovládne organizácie, ale aj s celou verejnosťou.
- Neochota súčasnej vlády pomenovať skutočný stav implementácie horizontálnej priority v predošlom období.

Vláda by mala priznať, že zlyhala v implementácii Horizontálnej priority Marginalizované rómske komunity

Už niekoľko rokov sa na Slovensku volá po koordinácii a komplexnosti v prístupe k rómskym osadám. Horizontálna priorita Marginalizované rómske komunity, ktorá je súčasťou Národného strategického referenčného rámca, sa mala stať výkladnou skriňou využívania eurofondov v prospech Rómov. Slovensko si ako jediný členský štát EÚ určilo túto prierezovú tému na programové obdobie 2007-2013 a chcelo tak ukázať ostatným krajinám ako efektívne využívať financie z Bruselu na integráciu rómskych komunít. Horizontálna priorita mala predstavovať koordinované a systematické riešenie problémov na lokálnej úrovni v početnej skupine obcí. Po štyroch rokoch je však zrejmé, že tento zámer sa absolútne nepodarí dosiahnuť. Stav implementácie horizontálnej priority je mizerný a dnes už nemôže byť ani reči o komplexnom prístupe. Vláda by mala bezodkladne túto skutočnosť priznať a nezavádzať tak naďalej domácu i európsku verejnosť rečami o vzorovom programe. Slovensko premrhlo ďalšiu veľkú šancu, jedinečnú príležitosť efektívne použiť značnú sumu financií (navyše nie zo štátneho rozpočtu) na systematickú pomoc asi najbiednejším obyvateľom krajiny nebude v tomto sedemročnom období využitá. V situácii, keď už nemožno túto skutočnosť zmeniť, je potrebné aspoň otvorene priznať vlastné zlyhanie a poučiť sa z neho v ďalšom programovom období.

Čo sa vlastne v uplynulých rokoch stalo?

Horizontálna priorita Marginalizované rómske komunity sa začala pripravovať ešte počas druhej vlády Mikuláša Dzurindu, keď bola splnomocnenkyňou vlády pre rómske komunity Klára Orgovánová. Základným nástrojom tejto iniciatívy sa mali stať lokálne stratégie komplexného prístupu. Tento zámer vychádzal z predošlých negatívnych skúseností s roztrieštenosťou a nepreviazanosťou rezortných politík i finančných mechanizmov, vrátane operačných programov eurofondov. Tento stav dlhodobo bránil samosprávam uskutočňovať na miestnej úrovni programy, ktoré by dokázali v rovnakom čase a v synergii riešiť najvýznamnejšie problémy vylúčených rómskych komunít, teda zamestnanosť, bývanie, vzdelávanie a zdravie. Práve horizontálna priorita mala po prvýkrát zabezpečiť intenzívnejšiu komunikáciu a spoluprácu jednotlivých ministerstiev a vyčlenenie financií do jedného spoločného balíka. Následne si túto horizontálnu prioritu osvojila aj vláda Roberta Fica a začalo sa verejnej hovoriť (najmä ústami podpredsedu vlády Dušana Čaploviča) o povestných 6 miliardách korún (neskôr o 200 miliónoch eur) pre Rómov. Odvtedy však všetko išlo dole vodou. Z 200 miliónov eur bolo o pár mesiacov už len 179 miliónov, kde sa stratilo 21 miliónov nikto netuší. Na Úrade splnomocnenca vlády pre rómske komunity sa menili splnomocnenec, výzva na lokálne stratégie sa opakovane odkladala. Napokon bola zverejnená koncom roka 2009 a v apríli 2010 bolo napokon vybratých 152 obcí do tohto programu a ich rámcové stratégie sa mali začať naplňovať prostredníctvom projektových výziev →

Čo ďalej?

Horizontálna priorita bude nejakú pokračovať. Je možné predpokladať, že sa napokon zrealizuje viacero výziev s celkovým objemom prostriedkov približne 100 miliónov eur, teda polovica z pôvodne plánovaných. Tieto financie budú použité na mnohé dobré, ale aj mnohé zlé projekty. Aj tie dobré sa však budú musieť realizovať v chvate, bez synergie a v extrémnej administratívnej náročnosti, teda s veľmi otáznym reálnym dopadom na životy chudobných rómskych rodín. Vízia o komplexnosti sa definitívne rozplynula.

Ako v rozhovore s nami priznal aj splnomocnenec vlády Miroslav Pollák, hlavnou snahou je momentálne to, aby sa do konca programového obdobia vôbec stihli vyčerpať peniaze, ktoré sú ešte k dispozícii. Ešte dodal, že ak má horizontálna priorita prežiť aj po roku 2013, je nevyhnutné ju nastaviť oveľa lepšie.

Vláda pred pár dňami nepriamo sama naznačila závažné problémy v tejto oblasti. V materiáli schválenom na rokovani vlády 18. mája pod názvom *Problematické oblasti implementácie operačných programov a horizontálnych priorít NSRR* otvorene uznáva viacero z problémov, ktoré sme spomínali vyššie. Napriek tomu sa voči Bruselu ešte stále tvárimo, že všetko napokon dopadne dobre. My tomu neveríme a preto vyzývame vládu, aby otvorene:

- priznala, že implementácia Horizontálnej priority Marginalizované rómske komunity zlyhala, a že nebude možné ju dokončiť podľa pôvodných zámerov;
- priznala, že sa jej nepodarilo využiť eurofondy v prospech rómskych komunit efektívne a komplexným spôsobom;
- uskutočnila všetky potrebné kroky, aby sa zistili a pomenovali príčiny vzniknutej situácie a na ich základe bolo možné pripraviť horizontálnu prioritu na programové obdobie 2014-2020 oveľa kvalitnejšie;
- a vyvinula maximálne úsilie, aby sa ostávajúce finančné zdroje z horizontálnej priority využili čo najlepšie pre Rómov na Slovensku.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

← z jednotlivých operačných programov.

Po voľbách v roku 2011 sa však nová vláda rozhodla schválené lokálne stratégie prehodnotiť. Nikdy však nebol zverejnený spôsob prehodnocovania a kritéria pre nový výber. Výsledkom prehodnocovania po deviatich mesiacoch bolo, že v programe ostalo 150 obcí, pričom zvyšné dve samé odstúpili od svojho zámeru. Pochybnosti o kvalite a zmysluplnosti jednotlivých stratégií pretrvávajú od počiatku a aj keby sa podarilo väčšinu z nich zafinancovať a zrealizovať, je viac ako otáznok, aký by mali prínos pre Rómov. Avšak k nízkej úrovni mnohých stratégií sa pridala aj administratívna neschopnosť koordinujúcej inštitúcie a jednotlivých ministerstiev vyhlásiť výzvy na konkrétne projekty, navyše ešte sprevádzaná čachrovaním s celkovým rozpočtom horizontálnej priority.

Ako príklad z prvej kategórie môže slúžiť postup Fondu sociálneho rozvoja pri vyhlasovaní výzvy na projekty z operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia. V októbri minulého roka fond vyhlásil dve takéto výzvy, aby ich v novembri na žiadosť Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity pozastavil. V nasledujúcich mesiacoch navštevovali pracovníci úradu splnomocnenca jednotlivé obce a bez jasných pravidiel prehodnocovali projekty, aby nakoniec všetky ostali v platnosti. Medzitým sa vytvoril priestor pre rôznych pofidérnych podnikavcov, ktorí oslovovali starostov a núkali im, že im vybaví zotrvanie v programe; niektorí starostovia vraj ponuku prijali. V apríli zverejnil Fond sociálneho rozvoja nové výzvy s uzávierkou 29. apríla. Sedem dní po skončení uzávierky, teda 6. mája, fond na svojej stránke informoval o zrušení jednej z týchto výziev a vrátení projektov žiadateľom. Tento absurdný postup nemá obdobu a predstavuje bezprecedentný hazard s dôverou obcí, mimovládnych organizácií či Rómov samotných, ako aj neúctu k ich vynaloženému úsiliu. O nie celkom úprimných zámeroch súčasnej vlády s „miliómi pre Rómov“ svedčia dva ďalšie pochybné kroky. Pilierom celého programu lokálnych stratégií komplexného prístupu sú investičné projekty, ktoré mali byť financované z Regionálneho operačného programu v celkovej výške 85 miliónov eur, a ktoré mali slúžiť na budovanie infraštruktúry v obciach ako predpokladu pre takzvané mäkke projekty. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka však podľa všetkého tieto prostriedky už nemá k dispozícii a tak predložilo

v januári tohto roka do vlády informáciu o čerpaní prostriedkov na Horizontálnu prioritu Marginalizované rómskej komunity s celkovo akože niekoľkonásobne vyšším objemom vynaložených prostriedkov a požadovalo započítanie týchto financií do alokácie pre horizontálnu prioritu. Znamenalo by to, že na investičné projekty z lokálnych stratégií už nepôjde ani euro. Čo tam po tom, že mnohé z deklarovaných projektov sa sotva obtreli o rómske osady? Čo tam po tom, že tieto projekty vôbec neboli súčasťou komplexných projektov obcí? Napriek tomu, že Úrad splnomocnenca už niekoľko mesiacov namieta proti tomuto postupu a žiada vyčlenenie aspoň nejakej sumy na investičné projekty, doteraz nebola ministerstvom zverejnená žiadna informácia o disponibilných zdrojoch. Povráva sa o chabých 25 miliónoch, teda o 60 miliónov menej ako sa pôvodne prisľúbilo. A už vôbec nevedno, kedy budú zverejnené výzvy na tieto projekty.

Druhým diskutabilným rozhodnutím je presun časti prostriedkov z Európskeho sociálneho fondu z dopytovo orientovaných projektov na národný projekt zameraný na komunitné centrá. Tento zamýšľaný presun bol príčinou vyššie spomínaného zrušenia výzvy Fondu sociálneho rozvoja. Aj keď proti samotnému národnému projektu nemožno namietat, veď vlastne nadväzuje na programové vyhlásenie vlády, ktorá sa zaviazala intenzívne podporovať komunitné centrá, predstavuje toto opatrenie porušenie princípov lokálnych stratégií komplexného prístupu, ktoré mali byť postavené na striktno decentralizovanom modeli. Obec predsa najlepšie vie, ako problémy riešiť. Že to tak nie vždy je, a že nie vždy má obec záujem alebo početné úmysly všetci dobre vieme, ale meniť takto pravidlá počas hry a centralizovať celý jeden program takýmto spôsobom je neprijateľné.

Uviedli sme len niekoľko najkritickejších príkladov svedčiacich o neschopnosti (a možno aj nechote) oboch posledných exekutív efektívne využívať eurofondy na prospech rómskych komunit. Tento stav je natoľko varovný, že nielenže musí byť jasne pomenovaný, ale mal by slúžiť ostatným krajinám ako výstraha a nie vzor.

rómska verejná politika spravodaj máj2011

Vydáva Nadácia Milana Šimečka s podporou Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe. Redakcia: Ester Lomová, Laco Oravec. Adresa: Nadácia Milana Šimečka, Panenská 4, 81103, Bratislava, tel./fax: +421 2 54433552

NADÁCIA
MILANA
ŠIMEČKA

MILAN
ŠIMEČKA
FOUNDATION